
M Ű H E L Y

„HÁROM KÉSZÜLET”

Keszthelyi Rezső költészetéről

---

1 - - - Már *Vonalak kertje* című kötetében (Magvető, 1969) jellemezte anyának végső érleltsége és a teljes nyíltság. Újabb versei az érlelést még a zárt ciklusok belső erőterére is bízák; s megjelenik a „hosszú vers”, vagy a „fél-hosszú”, mint bonyolultabb hétköznapi és megléti állapotok egymásratarása. Keszthelyi megrendült költő, és megrendítő szavú költő. Szóhasználata puritán és gazdagon medditerrán: ahogy egy tengerverte, szilárddá formázott part az. Az elhagyottságot is jól bírja, sőt, épp a költészetében igényli. Ezek, éreznünk kell, végső erőfeszítések, melyeket mindennapos gyako lattá tett. Az etikai hittel tárgyszerűsége: a mesterség gyakorlásával kapcsolatosan kevesekről írható le ez ma olyan rezzenetlen nyugalommal, mint róla. Min lazonálat, örülnék bővebb jelentkezésének. Ám az is költészetbefogadási élmény, ahogy alakuló életműve a hajthatatlansággal érezteti éppen: milyen vég elenbehajlóan nehéz az, ami „csak rajtnok múlik”. Katarzis-élményig jut (és juttat) a Keszthelyi-vers, és mindegyre mélyült, tisztult az a hangja, mely közvetlenül szólít meg ugyan, mégis tart bizonyos távolságot: bevallja tehát ember és ember, ember és világ, világ és világok között érzékelhető, s a legjobbak által n indig konstruktívan, belenyugvás nélkül elismert, nem takargatott szakadékot. Ezeken a távolságokon kiált keresztül, ezeken kapaszkodik át, így jut önmaga közelébe is; küzd elmesen, ha épp ellenirányú leküzdendők távolítanak. Mai költészetünknek különös értéke Keszthelyi Rezső tovább-alakuló életműve, távol a napi rutintól, a legkomolyabb költői felelősségtudattal mégis a valós kérdések világában, a tapasztalt létezés sugárzásával formált *mű*. És latinos stilizáltsága ellenére: mindig a legtermészetesebb emberi hang.

2 - - - Nála a rejtély, a megfoghatatlan elem megannyiszor a legegyszerűbben érzékelhető alakot ölti. A „déli titok”, a zenit-állapot fejthetetlensége és mulékonysága: gyönyörűség és tragikum forrása is. Megnyílik, mintha természeti váratlan fényben, az a „tárgyak közötti”, amelyet azután, visszafogottabbá kényszerült állapotunkban már nem találunk, s mintha ki volnánk rekesztve... Honnét? Petőfi írt ilyesmiről minden igazi könyv élményhatását villantva, ama csalfa tündérről, mely felvisz a magasba, de le nem hoz, „a magasból levet”. Az extázis egyenes vonalú egyenletes mozgása és a nyugalom, a töprengés egy lényegűvé válik ebben a rendkívüli térben. De az „ihletettség” szót is használhatnám. A tiszta megszállottság fogalmát gondolhatnám - s milyen nagy őszinteség, ha ebből azután kevés vers születik. Ám ezek a versek, erre figyeljünk fel, az elképzelhető legjobb anyagból vannak. Vers-mivoltuk képződményjellegét őrzik; s ezt a minőséget, valljuk be, a legkevesebben őrzik ma. Nem lehetünk „jobb” és „rosszabb” költészeti utakban. Keszthelyi Rezső a legnehezebbek egyike. Latinságáról írtam korábban; ma, hibátlan és megválogatott esz-közökkel, ő a „legfranciább” magyar költő. A vers szerveződésének okossága, a buktatok feltárása, a lelassulás (a költeményben), az elvéthetetlenül teljes út bejárása, a zárás feledhetetlene: *A tárgyak közötti* című versnek, egyik remek-

művének kezdetét s végét idézem itt mindjárt; „*a bóbullás beszakítja / az erek falait és ellobban / a gyengeség levegője*”, és angyalok borítják el a csontokat, vérrögök hiába hallanak repülés-éjszakát, a halál a madarakig jön föl, a holdfény golyáin lebonthatatlanul ül a valóság csöndje, és mégis: „*ami lepkényi különbség: / napkeletről jön a napkelte / és árnyékokba tűnik szét*”. Az emberalak nem tolszik oda semmibe, mégis jelen van, a természet költői (természeti) érzékelése csak általa van.

3 - - - *Kihagyások a levegőből; A nagy tengeri balandók; Felszállt előle a látás...* Jelentős verseinek címeit soroltuk csupán; s említsük azonnal az *Agyazás*-sorozatot, a „csiga”-történeteket. Keszthelyi Rezsőnek nagy és alapvető, kihagyásos tudomása van a jelenségek kövület-mivoltáról és állandó áramlásáról. Rangja alatt értékelnénk ezt a költészetet, ha stílus eszközeiről szólnánk ily röviden. Arról, hogy váratlanságok összeütköztetésével még a figyelmet is – a jó értelműt, lenyűgözve – fölkelte, érdekes tud lenni, mert alapvető léte-zéstényincinkről szól igen sokszor, s oly hasonlatokkal, helyzetformálással, hogy egyszersmind az újdonság „varázsa” is hatni kezd. Milyen ritkán mondható el ez mai költészetünkben! Mondom, itt most a következő köteté a szó, és ez „csak Keszthelyin múlik”. Manapság a kétszer negyedszázados életfordulóról megemlékezni: kihaló szokás, elcsúszott a hatvanadik évek javára. Keszthelyi Rezső 1983-ban volt ötvenéves. Ez önmagában mindannyiunknál érdektelen tény: ke-rek évtized... az ismét „szabálytalanodó” szám... hiszen épp Keszthelyi költés-zete nem ismert efféle méricskéléseket. Saját időszámítása régen kialakult. S mégis, ha említünk ilyen dátumot, s ha többes számban szólunk, miért? Gongolom, egyszerű a válasz. Keszthelyi Rezső költészete a mai magyar irodalom nagy értéke. *Gazdagságunkat* jelzi, hogy olykor mintha kevésbé figyelnénk rá. *Emberi nehézségeinket* jelzi (valamennyiünkét, egyedekként), hogy íme, Keszthelyi Rezső, a tényyszerűségükben igazán kedvező alkotói körülmények „tárgy-közötti terében” is nehéz küzdelmet vív a saját benső, eszményi eredményének kivetítéséért, megvalósításáért. A vers születéséért. Készületnek ezért neveztük ezt a három írástörédket. Egy ilyen jelentős, sokszor pilinszkysen hatalmas né-mással küzdő költészet jelenlétében nem illik „esszézni”.

TANDORI DEZSŐ

Kihagyások a levegőből

---

*És elvonult az Úr dicsősége
a ház küszöbétől, és állt
a kérubok fölé;*

*és ama lelkes állatnak
négy arca van
és négy szárnya;*

*ő is a négy arca
felé megy,
a hold-gerincű lény;*

*és felemelt engem a lélek
a Föld keleti kapujához,
a hús teljes ragyogásához;*

*az első arc volt a négy,
a kérubé, az emberé,
az oroszláné és a sasé;*

*emberi kezek formája van
a szárnyak alatt,
meg négy oldal és város;*

*szemekkel köröskörül
az ezer égbolt - - - - -
és - - - - - az Úr háza.*

*A levegő kibírja még
a szavakat és az utálatosság
képeit - a minden elkészültét;*

*az Úr vér:
megfertőztetik abban,
amiben el nem múlhat örökké.*

a csiga halála

a föld természetes
fénye ocsmány
vér-súly a szembogár
nyíltságában

ha feléli lassan
a testet a levegő
és a sár
a csont fűveit

de nem süllyed örökké
ami mélyen van –
az agy boltozatát is
eléri majd az ezeréves virág – –

*

gyönyörködteti még
a tárgyak idegen ereje
a szíve azonban már-már
az üresség nyoma benne –

a vizek végtelen közepén
álljanak hát a gyertyák
mert azt szeretné hogy a lángon
és túl a semmin nyugodjék

Felszállt előle a látás

Hogy pusztaságra vetkőzzék,
ájulással issza a vizet,
és félelemmel eszi a testét;

*mert adott neki egy szívet,
eltávolítva a kőszívet,
és most bússzívvvel él.*

Néha beláthatatlan anyag az Úr;
ezért föld és nem ég,
amíg *felszáll előle*

a látás, amelyet látott,
mikor arcára zuhant
és kiáltott;

majd készített magának
vándorútra való eszközöket
mindabból, ami van

nappal és van éjszaka,
és járt
önmaga végzésében.

Kivándorolt a helyéről
más helyre – – – – –
– – – – – a szemek árnyékába;

– – – – – Uram!
Mihelyt megtörténik a halál,
befejezed a lelked.